

Davor Mišković: **Perspektive kulturnih industrija u Hrvatskoj**

Najbolji uvid u odnos nezavisne kulturne scene i kulturne industrije daje nam film Matrix. I dok je Matrix metafora za kulturne industrije gdje većina ljudi živi sretne živote ne shvaćajući da su zapravo samo baterije za mašine, pripadnici nezavisne scene sebe vide kao stanovnike Ziona, oni žive u prljavštini, strahu i bijedi, ali su izbjegli služenje sistemu, ne obnavljaju ga vlastitom energijom. Ova pojednostavljena, romantizirana perspektiva vlada ne nezavisnoj sceni i olakšava njezinim pripadnicima navigaciju unutar kulturnog sustava. No, kulturni je sustav izrazito kompleksan, njega je nemoguće svesti na bipolarni svijet Matrixa. Kulturne industrije ne karakterizira namjera da porobe ljude, kao što ni nezavisnu scenu ne odlikuju nastojanja da ih oslobodi. U oba svijeta proizvode se simbolička dobra, a razlikuju ih načini proizvodnje, distribucije i recepcije.

Slika iz Matrixa ima svoje uporište u teoriji, i to najranijoj teoriji o kulturnim industrijama, kada su Adorno i Horkheimer pisali o tome kako je nekada autonomna sfera kulture kroz industrijsku organizaciju rada potpala pod utjecaj instrumentalne logike stvaranja profita i tako je od prostora slobode kultura postala prostor instrumentalne racionalnosti u kojem se stvaraju dobra radi ostvarenja profita. Kulturno su najvažnije posljedice toga homogenizacija kulture i komodifikacija kulturnih proizvoda. U međuvremenu su kulturna industrija i teorija evoluirale tako da danas Lash i Lury govore o tome da kulturna industrija prvenstveno funkcionira kroz brandove koji postaju izvor njezine moći. I dok je stara kulturna industrija proizvodila robu, koja je bila jedinstvena, danas ona proizvodi simbolički svijet koji je pristuan u nizu proizvoda. Prisjetimo se samo Ratova zvijezda, Harryja Pottera i sl. brandova pa ćemo dobiti potvrdu razine postvarenja suvremene kulturne industrije. No, ono što je izrazito važno u cijeloj priči o suvremenim kulturnim industrijama jest da su one danas globalne. Više se čak ni Hollywoodski filmovi ne isplate na domicilnom tržištu.

Već sada nam se priča o kulturnim industrijama usložnjava jer uvođenje varijabli poput simboličkog kapitala, što brand nesumnjivo jest, i globalne prisutnosti i djelovanja cijelu priču o kulturnim industrijama stavlja u drugu ravan. Ravan na kojoj su i kulturne industrije u Hrvatskoj bliže Zionu nego Matrixu. Kao i većina stanovnika Ziona, tako su i stanovnici Hrvatske većinom statisti, a ne protagonisti u svijetu kulturne industrije, što nam svima zajedno ostavlja prostor za stvaranje novih pravila u našem marginalnom prostoru slobode. Suradnja između nezavisne scene i kulturnih industrija cijelo vrijeme postoji, često isti ljudi i organizacije djeluju u oba prostora, i to nas dovodi do pitanja koliko je uopće moguće u Hrvatskoj povući crtu razdvajanja između različitih modela rada i odrediti ih da pripadaju ovom ili onom području. Naime, većina filmskih, pa i glazbenih festivala u Hrvatskoj nastaju na nezavisnoj sceni, ali zbog uključenosti u svijet filma ili glazbe kojima na globalnoj sceni dominira model kulturnih industrija u svom radu slijede ova pravila. Globalna kulturna industrija stvara pravila koja se prelijevaju ne samo na proizvodnju i distribuciju nego i u tehnologiju tako da je zapravo iluzorno očekivati da možemo ostati po strani, izvan svijeta kulturne industrije. Na nju se referiramo i kada je kritiziramo, njenu tehnologiju koristimo kada je pokušavamo razarati. Upravo je zbog toga izrazito važno razumijeti postojeća pravila po kojima se ravnaju kulturne industrije u Hrvatskoj te pronaći načina da unaprijedimo vlastito stvaralaštvo simboličkog svijeta. U tom smislu ilustrativan je projekt digitalizacije nezavisnih kina u Hrvatskoj čime je stvorena distribucijska platforma koja je između ostalog i nama ponuđena na korištenje.

Cijeli ovaj simpozij zamišljen je prvenstveno kao dijeljenje iskustava, a želja nam je da afirmiramo nezavisnu scenu i u onom prostoru koji označavamo kao kulturne industrije. Njime ne želimo nikoga poticati da se proda za sočni odrezak u Matrixu, nego naprotiv, želimo sočni odrezak poslužiti u Zionu.